

זכויות עובדים בפשיטת רגל ובפירוק תאגיד

כללי

ענף זכויות עובדים בפשיטות רגל ובפירוק תאגיד הוקם ב-1975 על רקע קריסתם של עסקים וכניסתם להליכי פשיטת רגל ופירוק. העובדים במקומות הללו איבדו לא רק את משרותיהם ואת יתרת שכרם אלא גם את פיצויי הפיטורין שלהם כמתחייב מהסכמי העבודה, וגם חלק מהזכויות הסוציאליות שלהם. זאת מאחר שברוב המקרים לא נותרו למעסיקים מקורות כספיים או נכסים למימוש כדי לממן את יתרת החוב לעובדים ולקופות הגמל. פעילות הענף מאפשרת הפרדה מוחלטת בין ביצוע התשלומים לעובדים ולקופות הגמל לבין מימוש נכסי המעסיקים. סכומי הגמלאות צמודים לשינויים בסכום הבסיסי כהגדרתו בחוק הביטוח הלאומי.

ייעודו של הענף הוא לשלם לעובדים את יתרת החוב של המעסיקים בגין שכר ופיצויי פיטורין ולשמור על רציפות הזכויות הסוציאליות בקופות הגמל. הגמלאות ממומנות באמצעות תשלומי דמי הביטוח של המעסיקים (ב-2017 בשיעור המופחת – 0.01% משכרו החודשי של העובד עד תקרת ההכנסה החייבת בדמי ביטוח, ובשיעור הרגיל 0.06% מעל תקרה זו עד מקסימום הבסיס לגבייה), וגם באמצעות השתתפות הממשלה בשיעור של 0.02% במסגרת שיפוי האוצר.

בעיות שעדיין לא נפתרו

למרות ההתקדמות הניכרת שהושגה בתחום ההגנה על שכרו של העובד וזכויותיו, נותרו כמה בעיות שעדיין לא נפתרו:

- החוק מחייב הוצאת צו פירוק/פשיטת רגל, אך תהליך זה ממושך בדרך כלל וגורם לעיכוב בתשלום החובות לעובדים.
- ההוצאות המשפטיות הכרוכות בהליכי פירוק עשויות להיות גבוהות מסכום החוב של המעסיק לעובד, ולכן העובד נמנע מלפתוח בהליכים אלה. ב-2017, בעקבות הפחתת עלות אגרות הפירוק, גדל מספר הבקשות לפירוק בגין שכר ופיצויים בסכומים נמוכים יותר.
- עובדים שצברו תקופות ותק ארוכות, הגמלה המרבית המשולמת להם היא סכום חלקי בלבד לעומת כלל החוב שהמעסיק חייב להם.

הגדרות בחוק

- **מעסיק בפשיטת רגל או פירוק:** כל סוגי התאגידים שהוצא כנגדם צו פשיטת רגל או פירוק, ואשר העובדים או קופות הגמל לא קיבלו את המגיע להם: עובדים עצמאים, חברות בע"מ, **שותפויות**, אגודות שיתופיות ועמותות.
- **עובד:** כל מי שעבד אצל מעסיק בזמן מתן צו פשיטת רגל או צו פירוק ועדיין לא קיבל את יתרת שכרו ופיצויי הפיטורין. בהגדרה זו נכללים עובדים תושבי ישראל, תושבי חוץ ותושבי השטחים העובדים מכוח הסכם עבודה תקף.
- **קופות גמל:** כל גוף שעל-פי הוראות הסכם קיבוצי, חוזה עבודה או הסכם אחר שבין העובד למעסיק ולפי הסכמת אותו גוף, על המעסיק להעביר אליו כספים מכספיו או משכרו של העובד לשם צבירתן או הבטחתן של זכויות העובד הקשורות בעבודתו, בהפסקת עבודתו, בפרישה ממנה או בביטוחו הסוציאלי.

הגמלאות והיקף התשלומים

■ גמלאות לעובד

- **שכר:** סכומים שטרם שולמו לעובד תמורת עבודתו – שכר עבודה, שעות נוספות, דמי הבראה, פדיון ימי חופשה, תשלום בעד חגים וביגוד – לרבות סכום שנוכה משכרו של העובד שלא על-פי חוק ועדיין לא הועבר לתעודתו. אם השכר אינו עולה על שכר המינימום, העובד זכאי לקבל את שכר המינימום הקבוע בחוק – 5,025 ש"ח ב-2017 (5,000 ש"ח מינואר עד נובמבר ו-5,300 בדצמבר).
- **פיצויי פיטורין:** פיצויים שהעובד זכאי להם עד מועד הפסקת עבודתו בגין הוותק שנצבר בשנות עבודתו אצל המעסיק.

הגמלה המרבית לעובד (לשכר ולפיצויי פיטורין) נקבעה ל-13 פעמים הסכום הבסיסי (112,424 ש"ח ב-2017).

■ גמלאות לקופות גמל

הגמלאות לקופות גמל נועדו להבטיח את רציפות הזכויות של העובדים, וסכומן המרבי הוא פעמיים הסכום הבסיסי (17,296 ש"ח ב-2017). ב-2017 שולמו 272.2 מיליון ש"ח לעובדים ולקופות הגמל. 82.2% מן התשלומים לעובדים שולמו כשכר ופיצויים: השכר בלבד – 14.6%, פיצויים בלבד – 3.2% (לוח 1). בהשוואה ל-2016 ירד חלקם של התשלומים המשולמים כשכר לפיצויים (מכ-85% ל-82%), אך עלה חלקם של הרכיבים הנפרדים (שכר בלבד או פיצויי פיטורין בלבד).

פשיטת רגל ופירוק תאגיד

לוח 1: התשלומים לעובדים ולקופות גמל והתשלום לפי סוג הגמלה כאחוז מכלל התשלומים, 2013-2017

שנה	סך התשלומים (מיליוני ש"ח)			התשלום לעובד לפי סוג הגמלה כאחוז מסך הכל			
	סך הכל	לעובדים	לקופות גמל	סך הכל	שכר ופיצויי פיטורין	שכר בלבד	פיצויי פיטורין בלבד
2013	295.6	281.0	14.6	100	81.7	15.1	3.2
2014	329.2	321.1	8.1	100	80.3	16.5	3.2
2015	364.4	350.6	13.8	100	81.9	15.8	2.3
2016	324.8	308.4	16.4	100	84.8	12.6	2.6
2017	272.2	260.4	11.8	100	82.2	14.6	3.2

מעסיקים ותביעות עובדים

פרק הזמן שבין הפסקת יחסי העובד-מעסיק ועד שהגמלה משולמת הוא לעתים קרובות כמה שנים. הפחתת סכומי אגרות הפירוק הובילה לגידול במספר התביעות בענף זה.

ב-2017 היו 657 מעסיקים חדשים שמפרקיהם הגישו תביעות לענף. התקבלו לטיפול 7,254 תביעות חדשות – ירידה של 3.3% לעומת 2016, ואושרו 7,755 תביעות של עובדים. מספר המבוטחים שבשמש אושרו תביעות לקופות גמל היה 5,405 – עלייה של 13.5% לעומת 2016 (לוח 2).

ביותר ממחצית תיקי המעסיקים שהתקבלו בענף בשנים 2013-2017 היו 1-5 תביעות לתיק (לוח 3). עם זאת, יש להביא בחשבון תביעות נוספות בעתיד בתיקים הללו, העשויות לשנות את התפלגות המעסיקים לפי מספר תביעות העובדים בתיקיהם.

לוח 2: מעסיקים חדשים בענף, תביעות עובדים חדשות ותביעות קופות גמל חדשות, 2013-2017

שנה	מעסיקים חדשים	תביעות חדשות של עובדים		תביעות חדשות של קופות גמל		מבוטחים ששולם בעבורם לקופות גמל**
		התקבלו	אושרו*	התקבלו	אושרו*	
2013	570	10,000	8,100	330	370	4,900
2014	630	11,500	10,300	300	300	3,290
2015	630	8,800	10,500	500	490	5,500
2016	670	7,500	9,100	440	450	4,760
2017	657	7,254	7,755	435	466	5,405

* כולל אישורי תביעות שהתקבלו בשנים קודמות.

** מבוטחים בכמה קופות גמל.

מהתפלגות לפי ענף כלכלי עולה כי 35.6% מן המעסיקים היו שייכים לענף המסחר, 34.3% לשירותים ו-13.3% לבינוי (לוח 4). מספר התביעות שאושרו ירד בין 2015 ל-2017 בשיעור של כ-24%. עובדי השירותים היוו 40.2% מכלל העובדים שתביעותיהם אושרו לעומת 46.6% ב-2016 (לוח 5). חלקם של ענפי המסחר והשירותים בקרב המעסיקים ירד ב-2017 לעומת 2016, וחלקם של ענפי החקלאות, התעשייה והבנייה – עלה.

לוח 3: מעסיקים חדשים בענף לפי מספר התביעות (לא כולל תביעות של קופות גמל), 2013-2017

שנת קבלת התיק	סך הכל מעסיקים (מספרים מוחלטים)	מספר תביעות למעסיק כאחוז מסך כל המעסיקים		
		סך הכל	5-1	25-6 ויותר
2013	570	100	51.5	12.8
2014	630	100	54.8	12.6
2015	630	100	59.0	11.7
2016	670	100	69.6	7.4
2017	657	100	66.8	6.5

לוח 4: מעסיקים חדשים בענף פשיטות רגל לפי ענף כלכלי (אחוזים), 2013-2017*

שנה	סך הכל (מספרים מוחלטים)	אחוזים					
		סך הכל	חקלאות	תעשייה	בינוי	מסחר	תחבורה
2013	570	100.0	0.5	15.2	12.6	34.5	4.0
2014	630	100.0	1.6	12.4	10.9	38.8	3.6
2015	630	100.0	1.3	9.9	13.0	37.1	3.2
2016	670	100.0	1.5	12.7	14.3	35.7	3.1
2017	657	100.0	0.6	11.0	13.3	35.6	5.1

* סדרה חדשה המבוססת על-פי סיווג ענפי כלכלה 2011.
 ** כולל שירותים עסקיים, פיננסיים, ציבוריים ואישיים.

לוח 5: תביעות עובדים שאושרו כאחוז מסך הכל, לפי ענף כלכלי*, 2013-2017

שנה	סך הכל (מספרים מוחלטים)	אחוזים					
		סך הכל	חקלאות	תעשייה	בינוי	מסחר	תחבורה
2013	8,100	100.0	0.5	17.8	4.5	15.9	2.5
2014	10,300	100.0	1.3	19.5	9.5	27.1	2.6
2015	10,500	100.0	0.4	8.1	5.4	32.3	0.9
2016	9,100	100.0	0.7	13.8	11.2	24.9	2.8
2017	7,940	100.0	1.0	13.4	13.4	24.7	3.6

* סדרה חדשה המבוססת על-פי סיווג ענפי כלכלה 2011.
 ** כולל שירותים עסקיים, פיננסיים, ציבוריים ואישיים.

פשיטת רגל ופירוק תאגיד

ב-2017 קיבלו את הגמלה המרבית שהם זכאים לה 270 עובדים, שהם כ-4.4% מכלל העובדים שתביעתם אושרה – לעומת 3.7% ב-2016. 5.3% מהעובדים שבשמים הוגשו תביעות לקופות גמל קיבלו את הגמלה המרבית לעומת 7.3% ב-2016. מספרם של אלה עשוי לעלות, עקב התשלומים בעבור הפרשי הגמלאות בשנים הבאות (לוח 6).

לוח 6: עובדים וקופות גמל שקיבלו גמלאות מרביות כאחוז מסך התביעות שאושרו. 2013-2017

שנה	עובדים שקיבלו את הגמלה המרבית		עובדים ששולמה בעבורם גמלה מרבית לקופות הגמל *	
	סך הכל	כאחוז מסך התביעות שאושרו	סך הכל	כאחוז מסך התביעות שאושרו
2013	370	4.6	650	17.7
2014	380	3.7	290	9.7
2015	380	3.6	220	5.4
2016	330	3.7	310	7.3
2017	270	4.4	220	5.3

* מוין מחדש.

גביית חובות ממעסיקים

על-פי החוק, הענף רשאי לדרוש ממפרקי המעסיקים את סכומי הגמלאות ששולמו לכל עובד בדין קדימה¹ בסכום שלא יעלה על הסכום שנקבע לפי פקודת החברות, פקודת פשיטת רגל, תקנות אגודות שיתופיות ועוד. הסכום בדין קדימה לעובד לשכר בלבד היה ב-2017 25,630 ש"ח לשכר עבודה ו-38,445 ש"ח לשכר ופיצוי פיטורין. בגמלאות ששולמו לקופות גמל אין סכומים בדין קדימה. בנוגע ליתרת החוב, הענף הוא בבחינת נושה רגיל: אם שולם לעובד הסכום המרבי (112,424 ש"ח ב-2017), הסכום שישלמו המפרקים לענף בדין קדימה יעבור לידי העובד לכיסוי חלק מהחוב שיש למפרקים כלפי העובד. במקרה זה הענף הופך לנושה רגיל מהשקל הראשון.

הענף אינו זכאי לגבות מהמפרק את הפרשי הצמדה ששילם לזכאי בעבור התקופה שלאחר יום מתן צו הכינוס או צו הפירוק, אלא אם כן החליט המפרק לשלם ריבית, הפרשי הצמדה או שניהם יחד בגין התקופה האמורה גם ליתר הנושים. לדוגמה, אם שולמו לעובד שכר ופיצויים בסך 35 אלף ש"ח כאשר 2,000 ש"ח מתוכם הם הפרש הצמדה בגין התקופה שלאחר מתן צו כינוס או צו פירוק, הסכום הנותר – 33,000 ש"ח – מתחלק ל-13,500 ש"ח בדין קדימה ו-19,500 ש"ח חוב רגיל.

1 חובות בדין קדימה הם חובות שניתנה להם עדיפות על פני חובות אחרים – עדיפות לנושים רגילים ולא לנושים מבוטחים הזכאים למלוא כספם בתהליך פשי"ר/פירוק. סדר העדיפות לחובות: שכר עבודה; חובות בגין ניכוי במקור למס הכנסה; חובות אחרים כגון מזונות ודמי שכירות, מיסים עירוניים.

מהאמור לעיל עולה כי החוק מגביל את יכולת הענף לגבות (אם אפשר) מהמפרקים סכומים חלקיים על חשבון הגמלאות ששולמו לעובדים וקופות גמל שנשחקו עם הזמן. לוח 7 מציג את סכומי החוב בדין קדימה ומשקלם בסכומי הגמלאות ששולמו ב-2013-2017 ואת סכומי הגבייה מהמפרקים ושיעורם בסך החוב בדין קדימה באותן שנים. מן הלוח עולה, כי ענף זכויות עובדים בפשיטת רגל ובפירוק היה זכאי לקבל בדין קדימה 64.5% מסכום הגמלאות ששולמו לעובדים ולקופות גמל בשנה זו.

ב-2017 הצליח המוסד לגבות 37.6 מיליון ש"ח על חשבון תשלומי גמלאות ששולמו בעבר, המהווים 22.3% מהחוב בדין קדימה בשנה זו.

לוח 7: חוב בדין קדימה כאחוז מסך הגמלאות ששולמו לעובדים ולקופות הגמל וגבייה מהמפרקים כאחוז מסכום החוב בדין קדימה. 2013-2017

שנה	החוב בדין קדימה השוטף		גבייה ממפרקים על חשבון העבר	
	סכום (מיליוני ש"ח)	כאחוז מסה"כ הגמלאות	סכום (מיליוני ש"ח)	כאחוז מחוב בדין קדימה
2013	176.1	59.6	15.3	11.8
2014	205.1	64.0	31.0	14.7
2015	232.7	64.6	35.0	14.7
2016	210.8	64.9	19.3	9.2
2017	168.7	64.5	37.6	22.3